

A GYERMEKEK KÖLTÉSZETE

Írta: WEÖRES SÁNDOR

A „Diárium“ októberi számában közzétett felszólítás, melyben a szülőktől és tanítóktól gyermek-fogalmazványokat kértünk, kitűnő eredményre vezetett. Több-száz kézirat érkezett hozzánk, köztük akárhány meglepően érdekes és értékes; különösen a beküldött versek között találtunk nagyszámú szép darabot. Ebben a kis tanulmányban a gyermek-írta lírát akarjuk ismertetni a hozzánk juttatott anyag alapján. Persze csak vázlatos képet próbálunk nyújtani a gyermekek költészetéről; és csak nagy vonásokban szeretnénk rámutatni a benne rejlő különleges szépségre, mely nem annyira művészi, mint inkább *természeti szépség*. Mondanunk sem kell, hogy ez a költészet a szokásos kritikai mértékek alól kisiklik; mindamelllett a lélek szépélvező-képességét megmozgató ereje kétségtelen, még akkor is, ha figyelmen kívül hagynánk, hogy e verseket gyermekek írták, hatévesektől tizennégyévesekig. A gyermek-líra akárhánszor nagyfokú esztétikai gyönyörűséget ad; de gyönyörködésünk ilyenkor nem „műélvezet“, hanem ahhoz hasonlatos, mint mikor hegyekre és vízesésekre, fűszálakra és csillogó fürge bogarakra bámulunk.

A gyermek-líra teljesen sajátos és egyedülálló, bár sok tekintetben hasonlít a primitív népek költészetére, az ősköltészetre — de a hasonlóság inkább csak külsőségeken alapszik. Az ősköltészetet gondolatritmusba rendeződő benső fantázia-elemek jellemzik, ezzel szemben a gyermeki költészetben feltűnően sok a realiztikus mozzanat, a külső benyomások elmesélése. Az ősköltészet mitológikus gondolkozásmódon alapul, ami pedig a gyermekek mitológiáját illeti, ez csak igen kis mértékben önálló, nagyobb rész a felnőttek eszmevilágának egyszerűbb és tagolatlanabb gyarmata. Az ősköltészet zárt és autonóm, ezzel szemben a gyermeki költészet úgy fakad a nevelők, iskola, felnőtt élet tövében, mint a bozót alatt a zöld gyöngö sarjújajtás.

A verselő gyermekek a rímet, ritmust, a versükben tárgyalt életelemeket nyilván a felnőttek révén ismerik, mégis a lírájuk, különösen legkezdetben, meglepően spontán; oly mértékben, amekkora fokú spontaneitásról a felnőtt költő még csak nem is álmodhat. A felnőtt költőt számtalan esztétikai elv, személyi érdek, saját rendeltetéséről formált elgondolás befolyásolja; a verselni kezdő gyermek pedig úgy fejezi ki vágyait, érzelmeit, tapasztalatait, naívan és minden gát nélkül, ahogy később már sohatöbbé.

Az elemista életkor verstémái általában: édességek utáni vágy, ezzel kapcsolatban a nyalánsághoz juttató körülmény (Karácsony, Jézuska, stb.); állatkedvencek; játszás örömei; évszakok, napszakok, néha tájak leírása. Ezzel egyidejűleg, vagy inkább kissé később, a gyermek-líra másik csoportja a családi és iskolai nevelés hatását mutatja: születésnap, névnap versek a szülőkhöz, hála a szülők iránt; versek a hazáról és vallásról; intelem jóságra, tiszteletre, szorgalomra. Nagyritkán előfordul a gyermek-lírában a nevelés elleni tiltakozás is; lélektani és pedagógiai szempontból ezek a versek volnának a legtanulságosabbak, de sajnos, szinte lehetetlen hozzájuk jutni, minthogy e fajta megnyilvánulásait a gyermek nem adja szülei és nevelői kezébe.

Meglepő, hogy a gyermeki líra ritmusa — bár, természetesen, szabálya nincsen — átlagban sokkal különbsé, mint a felnőtteké: sosem fölbántó, mindig síma; és a többnyire bizonytalan szótagszám ellenére is kellemes-akusztikájú. A gyermekek versei, legalább is a hozzánk beküldöttek, egytől-egyig ereszkedő ritmusúak, hangsúlyos ütemezésűek: a mai költészetben domináló jambusnak itt nvoma